

Bevezetés

Az első nyomtatott Tátra-kalauz 1842-ben jelent meg. Ezután minden kalauznak, az előző kalauzokon valamint a turisták és hegymászók növekvő tudásán alapulva, az előzőtől jobbnak kell lenni. Jobbnak lenni ez esetben azt jelenti, hogy részletesebben ismerteti a már leírt hegyet és esetleg ismertet mindaddig le nem írt részleteket. Talán lehetetlennek tűnik, de még mindig van a Tátrának néhány része, amelyet egyetlen kalauz sem írt le. Mindaddig a legrészletesebb tátrai kalauz Witold H. Paryski monumentális, 24 kötetes *Tatry Wysokie* (A Magas-Tátra) című hegymászókalauza. Ez a legjobb kalauz, de ma már nem elegendő. A tátrai mászóutak besűrűsödése az első kötet 1951-ben megjelenése óta olyan mértékű, hogy Paryski kalauza sok esetben nem aktuális. Pl. a **Vadorzó-kilátón** (Kazateľnica mengusovská, Kazalnica Mięgoszowiecka, Wildererkanzel) a 6. kötetben csak két utat ismertet. Miután évtizedekig a Vadorzó-kilátó volt a lengyel hegymászás fő mászóterepe, nem hihető el, hogy csak két út vezessen rajta. A Paryski-kalauz e két utat megemlíti a **Keleti-Menguszfalvi-csúcsról** (Wychodny Menguosovský štít, Mięgoszowiecki Szczyt Czarny, Östliche Mengsdorfer Spitze) szóló fejezetben. Külön fejezetet szánt a **Sárga-tűnek** (Żłta ihla, Żółta Igła, Gelber Nadel) és a **Kerek-púpnak** (Kolová čuba, Kołowa Czuba, Kegel). A **Baráton** (Mních, Mnich, Mönch) megemlíti a 30 m-es R-próbát, a homlokfalak divatja még nem született meg.

A Bélai-Tátráról soha senki sem írt mászókalauzt. A Nyugati-Tátráról írt művekben (régebben Tadeusz Zwoliński, ma Józef Nyka) a szerzők nem térnek el a jelzett turistaösvényről, pedig a hegymászó utak száma itt is hasonló mértékben növekszik, mint a Magas-Tátrában. A hegymászók között kézzel-kézre adogatnak jobb-rosszabb „falmonográfákat”. A teljes Tátráról a mai napig nincs részletes leírás: földrajzi sem, a hegymászó utakról nem is beszélve. A jelen sorok írója a nagy elődje, Witold H. Paryski, mintájára becsúgyó célt tűzött ki maga elé: leírni a falakat, mászóutakat, jelzett turistaösvényeket és az elvesző ösvényeket, csapásokat, a barlangok elérhetőségét és adatait, de nem akar megfeledkezni a ma divatos sziklákról sem. Le akarja írni a völgyeket és azok elérhetőségét. A teljes, az egész Tátrát, tehát a Nyugati-, a Magas- és Bélai-Tátrát. A tervezett terjedelem kb. 60 kötet

lesz. Az egyes kötetek megjelenése a szerző ismereteit és a hegymászó közösség szükségleteit követi majd. A kötetek számozása kizárólag a megjelenés időrendjét tükrözi, a földrajzhoz semmi köze sem lesz. A szerző tudatában van a vállalkozás nagyságának és annak is, hogy személy szerint talán nem lesz képes a teljes munkát elvégezni, de reméli, hogy akad majd folytatója. Bár a kötetek sorrendjének nem sok köze van a világ négy tájának irányához vagy a tátrai csúcok meghódításának időrendjéhez, a kötetekben eszményi rend uralkodik majd. A szerző a következő elvek szerint szándékozik írni:

1. **Mit írunk le?** Minden kötetben leírásra kerülnek a völgyek, a csúcok, és a hágók. A völgyek leírása tartalmazza majd a völgy központjába vezető utakat, a völgyekbe vezető utaknak külön számozása lesz (D-vel jelölve). A csúcsokra, hágókra vezető utak a völgyi utaktól függetlenek lesznek és minden kötetben 1-el kezdődnek. Ugyanez vonatkozik az ábrákra is.

2. **Sorrend.** Az egyes alakzatok a térképre helyezett az óra mutatója haladásának irányában lesznek leírva. Hasonló sorrend vonatkozik majd az utakra is. Ezáltal összekeverednek a könnyű és az extrém, a százéves és a tegnap mászott, a népszerű és lényegében csak az első megmászók által mászott utak. Az egyedüli kritérium a földrajzi sorrend lesz. Az óramutató elv következménye, hogy a falakon az utak jobbról balra haladó irányban lesznek számozva. Ha az utak keresztezik egymást, a falba való beszállási pont helyzete a döntő. Az adott kötetben a sorrendiség második elve a nyugatról keletre való haladás.

3. **Divatos alakzatok.** Külön fejezetet kapnak a divatos turista- vagy hegymászó alakzatok. Ma világhíresség a boulderezés. Sok hegymászó számára a felvonulási-, levonulási idő, valamint a falak könnyű része csak idővesztéséget jelent. Ezért a boulder utak inkább számbavételéről, mint részletes leírásáról lesz szó. Az utak sorrendiségét, valamint az egyes utaknál az első megmászáskor megállapított nehézségi fokozat és mászási stílus leírását be- és megtartjuk. Minden boulder kövön az utak sorszámozása 1-el kezdődik. Azon alakzatok leírását, amelyeknek nem szentelünk önálló fejezetet, más betűtípussal különböztetünk majd meg.

4. **Barlangok.** Több barlangot szándékozunk ismertetni. Hogy bekerül-e egy-egy barlang a kalauzba, azt a nagysága és a népszerűsége dönti el. Szó sem lesz részletes technikai leírásról, de a szakirodal-

mat idézzük majd. Ellenben minden komolyabb barlanghoz vezető utat megemlítünk.

5. **Földrajzi nevek.** A kalauzban használt földrajzi elnevezések megegyeznek a régebbi kalauzokban és egyéb forrásokban használt nevekkal. A részletes leírásnál azonban – különösen az eddig soha le nem írt részeknél – időről-időre új elnevezéseket kell alkotni. Ez nem a kalauzíró külön ambíciója, hanem a hegyeket járó embereké. Könnyebb valamit „Kirkor-folyosónak” nevezni, mint a „Kis-völgybe levezető három folyosó közül a középső”-nek; hasonlóan könnyebb **Chmielowski-csúcsnak** (Supia veža, Sępia Turnia, Chmielowski-Spitze) nevezni valamit, mint „jobbra a második toronynak a **Téry-csúcs** (Mały Pyšný štít, Mały Durny Szczyt, Téry-Spitze) és a **Téry-horhos** (Baranie sedlo, Barania Przełęcz, Téry-Scharte) között az **Öt-tavi-katlanból** (Kotlina Piatich spišských plies, Dolina Pięciu Stawów Spiskich, Fünfseekessel) nézve”. Az elnevezések besűrűsödésének mellékhatása sajnos a Tátra látszólagos nagyobbodása. A névadásnál nem követjük a népies hangzás elvét. A múltban a Tátrát látogatók főleg bányászok, kincskeresők vagy pásztorok voltak; utánuk jöttek a turisták és hegymászók. Ezek az embercsoportok a saját ízlésük szerint alkották elnevezéseiket. Ha ismeretes a terület legfontosabb használója vagy látogatója, az elnevezés állandósul és jellemzi a névadót illetve tevékenységét. A szerző nem mutat majd nagyobb könyörületet néhány nem jellemző elnevezéssel kapcsolatban, mivel ezeket úgyszólván a felejtés homálya fedi, csak régi térképeken vagy nagyon részletes kalauzokban kíséretnek. Sok példát lehetne idézni ... Az elnevezések egy különleges részét alkotják az utóbbi években divatosá vált fantázianevek, amelyekkel az új hegymászóutakat illetik. Ez nem volt aktuális amikor a falon csak egy-két út vezetett, kihasználva a fal jellegzetes formáit. Manapság az utak besűrűsödése után csak további pontosított elnevezéssel lehet ezeket egymástól megkülönböztetni. Más kérdés az elnevezés szépsége és frappáns volta. Nem minden útnév olyan szép és kifejező, mint pl. „Klasszikus szimfónia” (lengyelül „Symfonia Klasyczna”), „Lépcsők a mennyországba” (lengyelül „Schody do Nieba”), „Öregurak kabaréja” (lengyelül „Kabaret Starszych Panów”). Kevésbé frappáns elnevezések feledésbe vesznek; a természetes kiválasztás működik: a jó áru a piacon marad, nem lehet nélkülözni. A szerző azonban az összes elnevezést közölni óhajtja – nem törődve jellemző, frappáns vagy épp ellenkező

voltukkal – és nem értékeli őket.

6. **Irányok.** A szerző csak a leggyakoribb irányokat használja: É, ÉNy, Ny, DNy, D, DK, K, ÉK és csak kivételes esetben pontosabbakat. A „jobb” és a „bal” az útirányban, mászási irányban értendő. Kivétel a patakoknál van, amikor a folyás iránya határozza meg a jobb és bal partot. Hasonló értelme van a „helyrajzi” kifejezésnek: itt az útirányt nem a gyalogló turista, hanem a zuhanó kő adja meg.

7. **Idő és távolság.** Az egyes utak bejárásához szükséges kö-zölt idő alatt egy átlag turistára jellemző időt kell érteni. Egy átlagosra, de egészségesre és jóllakottra. Az időadat nem tartalmazza az étkezésre, pihenésre, fényképezésre fordított időt. Az időadat nyáron, jó időjárási viszonyok mellett elvégzett túrára értendő. A szerző nem közli az út hosszát kilométerben, mivel ez az adat magashegyi környezetben teljesen felesleges, illetve csak ritkán hasznos. Az utakat azok (a következőkben meghatározott) nehézségi fokozata és a szintkülönbsége jellemzi. Az idő ezek függvénye.

8. **Nehézségi fokozatok.** A hegymászóutak nehézségi fokozata az UIAA nehézségi skálán lesz megadva. Az UIAA táblázat mindenütt ismert, bár nem mindenütt alkalmazzák. Minden hegységben a helybeliek igyekeznek különbözni a többi mászóközpontoktól, akár saját nehézségi skálával is. Más a divat az Egyesült Államokban, Ausztráliában, Angliában, Franciaországban ... Lengyelországban létezik a sziléziai, a krakkói, a tátrai stb. skála. Az összes skála közös nevezője, mondhatjuk eszperantója, az UIAA-skála. A nagyobb nehézségű fokozatoknál Lengyelországban a Wojciech Kurtyka által javasolt és megalkotott krakkói skála szerzett nagyobb népszerűséget. Az egyes skálák összehasonlító táblázatát már évekkel ezelőtt Witold H. Paryski javasolta, az ő javaslatát alkalmazzuk a jelen kalauzban is. Így válik lehetővé összehasonlítani a **Miętuszy-nyeregbe** (Miętuszy prósłop, Przysłop Miętuszy, Miętuszy-Pass) vezető utat a **Tengerszem-csúcsra** (Rysy, Rysy, Meeraugspitze) vezetővel. A még néhány évvel ezelőtt is használatos nehézségi fokozat szóbeli meghatározása már nem divatos. Az alacsonyabb fokozatoknál bizonytalanságok és pontatlanságok adódnak, mivel a tátrai skála egy kicsit könnyebb, mint az UIAA-skála. Az alsóbb fokozatok melléknévi meghatározása is kiveszőben van. Hol végződik a turista- és hol kezdődik a hegymászóút? Száz évvel ezelőtt aki Kuźnicéből a **Gąsienica-szczyt** (Gąsienicowa hola, Hala Gą-

sienicowa, Seealm) ment hegymászó volt, ötven évvel ezelőtt turista, ma csak sétáló. Évek folyamán az első fokozat a mászás kezdetét jelentette. Ma már kétségtelen, hogy az „egyes” a jó turisták terepe. A jobbak már a „kettes” terepen mozognak. A nehézségi fokozat meghatározása az első megmászók joga. Az időadat hasonlóan. Ezen adatokat csak ritkán korrigálják. A tátrai boulderezésnél az angol-német OS, RK, AF, RP, TR rövidítéseket használják. A rövidítések értelme:

OS (az angol „on sight” – ránézésre). Ez a legtisztább mászóstílus. Kiesés, az út előzetes ismerete és a biztosító pontokon való pihenés nélkül.

RK (a német „rot kreis” – vörös kereszt). A biztosító pontokon való pihenés nincs megengedve. Kiesés után a mászást az utolsó természetes pihenőhelyről kell folytatni. A kötélt az előzőleg berakott biztosító pontokon benn marad.

AF (az angol „all free” – mindent szabad). A mászás alatt vagy a kiesés után szabad pihenni a biztosító pontokon. Az út összes részletét megismerhetjük és begyakorolhatjuk az előzetes (bármilyen stílusú) próbálkozás alatt.

RP (az angol „red point” – piros pont). A biztosító pontokon való pihenés nincs megengedve, hasonlóan mint az RK-stílusnál. Kiesés után a mászást az utolsó természetes pihenőtől („no hand” – kéz nélkül) lehet folytatni. A kötelet ki kell szedni az előző biztosító pontokról. Az utat az előzetes próbálkozásokból ismerhetjük.

TR (az angol „top rope” – kötélt felülről). Mászás felső biztosítással, kiesés és biztosító pontokon való pihenés nélkül.

A technikai (régbben modern) mászásnál az ismert ötfokozatú skálát használják: A0-A4. A nehézségek ez esetben a fal dőlésszöge és a szögek (fűrt szögek) elhelyezésének nehézségétől függ. Kb. 1975-től ez a mászóstílus visszavonulóban van.

9. Magassági és egyéb számbeli adatok. A szerző a magasságokat a forgalomban levő térképek, illetve a kalauzok szerint adja meg. Az olyan alakzatoknál, amelyeknek nincs hivatalos magassági adata, a légnyomás mérésen illetve a térképen található hivatalos magassági adattal rendelkező közeli alakzatok magasságából levezetett adatot adja meg; ezt a kb. jelzéssel teszi közzé. A tavak és völgyek adatait az általánosan elérhető kalauzok és Witold H. Paryski *Wielka Encyklopedia Tatrzańska* (Nagy Tátrai Enciklopédia) szerint adja meg.

10. **Történelmi adatok.** Ahol lehetséges, a szerző a következő történelmi adatokat teszi közzé: a csúcs első megmászása nyáron és télen, az út első megmászása nyáron, az út első megmászása télen, az út első klasszikus megmászása.

11. **Sialpinista adatok.** A szerző ezeket csak kivételes esetben közli, pl. ha egy folyosó vagy fal lesielése valóban mérföldkőnek számít.

12. **Ábrák és térképek.** Csak tájékozódó jellegűek, nem méretarányosak. Az új hegymászóutakat, kiváltképp a legnehezebbeket gyakran csak ábrával ismertetik; az ilyen ábrákon a megszokott jelzéseket használjuk.

13. **Az összes út felsorolása.** A kalauz a terepet részletesen ismerteti és az összes út leírását tartalmazza, a jelzett ösvényektől a szigorúan védett, a turisták előtt lezárt természetvédelmi területeken keresztül vezetőőkig. Az utak használatánál figyelembe kell venni a lengyel és szlovák Tátrai Nemzeti Park előírásait és az országhatárt érintő egyezményeket. Ezek szellemében a Tátrai Nemzeti Parkban kizárólag a jelzett turistaösvényeken lehet közlekedni. A hegymászonak ezenkívül a Tátra pontosan meghatározott részeiben lehet mászni. A jogok, előírások, tiltások természetükből eredően gyakrabban változnak mint a Tátra topográfiája. A kalauzban megjelent útvonalleírás nem jelenti azt, hogy az utat szabadon, büntetlenül lehet használni. A szerző véleménye szerint a jelzett ösvényen történő vandalizmus jobban elítélendő, mint betartva a turista etikát behatolni egy szigorúan zárt területre. A vandalizmus legmagasabb fokának pedig a Tátra gazdasági kihasználását tartja.

15. **Az első kötetben ismertetett terep.** A jelen kalauz első kötete a Giewont szélesebb értelemben számított tömbjét ismerteti: a Konrád-nyeregtől É-ra és az Alsó erdei úttól D-re. A terület ny. határa a **Kis-réti-völgy** (Malolúčna dolina, Dolina Małej Łąki, Kleinwiesental), k. pedig a **Lengyel-Sebes-patak völgye** (Dolina Bystrej poľskej, Dolina Bystrej, Polnisches Wildbachtal). A terület teljes egészében a Nyugati-Tátrában fekszik.

A fordító előszava

A szépeplékű Csúcskönyv 2001-es évi (4. évf. 2. szám) számában írtam egy cikket *Legyen végre egy részletes magyar nyelvű tátrai hegymászó- és turistakalauzunk!* címmel. A cikkben felsoroltam a magyar nyelvű turista- és hegymászókalauzokat a kezdetektől az utolsóig. (Az első magyar nyelvű kalauz: Kolbenheyer Károly és Kovács Pál: *A Magas-Tátra* 1882-ben jelent meg Teschenben), az utolsó pedig – néhány évvel a Csúcskönyv idézett száma után – az MHSSZ gondozásában Adam Piechowski négykötetes kalauza: *A Tátra főgerince* Budapest, 2007.). A cikkben arra a következtetésre jutottam, hogy mivel Magyarországon ma nincs ember, akinek olyan mértékű Tátra-ismerete volna, és az ügynek annyira fanatikusa lenne, hogy a több tíz évig elhúzódó feladatot elvégezné, ezért a legjobb lenne lefordítani az eddig megjelent kalauzok legtökéletesebbjét, Witold H. Paryski: *Tatry Wysokie* (A Magas-Tátra) lengyel kalauzát, esetleg a kevésbé tökéletes Arno Puškáš: *Vysoké Tatry* (Magas-Tátra) című kalauzát – vagy találni egy más megoldást. Meg is indokoltam, mi a két felsorolt mű előnye és hátránya, és miért lenne célszerűbb találni egy más megoldást.

Mivel manapság már lehetetlen hozzáférni a Csúcskönyv ominózus számához, röviden megismétlem miért és hogyan jutottam az alkalmazott megoldáshoz. Milyen megoldások kínálóznak?

1. **Írni egy új magyar nyelvű kalauzt**, továbbfejlesztve az utolsó magyar nyelvűt – az 1985-ben második kiadásban megjelent Komarnicki Gyula: *A Magyar-Tátra hegyvilága* – c. kalauzát. Mi kell ehhez? Mindenesetre egy nagy Tátra-ismerettel rendelkező, írni tudó, elkötelezett – inkább megszállottnak mondanám, kitartó, szívós, lengyelül, szlovákul, németül legalább olvasni tudó ember. Össze kellene szedni az eddigi kalauzokban, mindenféle publikációkban, folyóiratokban, a menedékházak vendégkönyveiben megtalálható összes utat; kiterjedt levelezést folytatni a és mindenképp előtt személyesen bejárni a terepet a pontosítások miatt; fal-, völgy- és gerincrajzokat készíteni százával; pótolni a hiányzó magyar elnevezéseket, stb. stb. Van-e ilyen ember Magyarországon? Ha van is, én nem ismerem.

2. **Lefordítani az eddig kiadott kalauzok legtökéletesebbjét** – W. H. Paryski 25 kötetes *Tatry Wysokie* (Magas-Tátra)

kalauzát.

3. **Esetleg lefordítani Puškáš Arno 10 kötetes *Vysoké Tatry (Magas-Tátra)* kalauzát.**

4. **Találni más megoldást.**

Nézzük meg közelebbről az egyes megoldásokat.

1. Mi a baj Komarnicki Gyula: *A Magyar-Tátra hegyvilága* c. kalauzával? Komarnicki Gyula a tőle megszokott pontossággal és szorgalommal egy életen át gyűjtötte az új kiadás adatait. E tevékenység során széleskörű levelezést folytatott, hogy az elnevezések, az új mászóutak tekintetében minden részletre kiterjedő művet alkosson. Kezdetben úgy látszott, hogy mindezt lehetővé teszi a kalauz tervezett terjedelme. A Medicina Sport Könyvkiadóval kötött szerződés az első kötetre 20 év, majd a későbbi második kötetre további 20 év megírására szól. Összesen négy kötet került volna kiadásra 80 év terjedelemben. Ennek a fele elkészült, a másik fele jegyzetekben még rendezésre és főleg megírásra várt. Ebben a készenléti állapotban érte a 90 éves szerzőt az a hír, hogy a kiadó nem tudja vállalni a korábban elképzelt terjedelmet. A Tátra-kalauz a 80 évvel szemben csak 30 lehetett. A szerzőt az új helyzet lelkiileg beteggé tette: meggyőződése ellenére, de barátai kérésére írta alá az új kiadói szerződést. Lelkiileg talajt vesztett állapotában néhány héttel később elesett, kórházban feküdt haláláig. A magyar Tátra-kalauz ügye a szerző halálakor igen válságos helyzetbe került. Nem kis gond volt, ki folytassa a művet. Olyan valaki kellett, aki nem csak Tátra-ismerő, hanem akit a tisztelet és barátság szálai fűztek a szerzőhöz. Végül Bucsek Henrik vállalta a kész részek zsugorításának kényes feladatát és a hiányzó részek megírását, illetve jegyzetek alapján történő elkészítését. A mintegy 50 oldalas bevezetőt a gyakorlati tudnivalókkal teljes egészében ő írta. A szakmai ellenőrzést és a rajzokat, valamint a fényképek berajzolását Arno Puškáš, a térképvázlatokat Július Andrásí készítette. Puškáš és Andrásí munkája elnagyolt: a fényképeken és térképvázlatokon nagyon sok helyen hiányzanak a magyar elnevezések (lehet, hogy nem véletlenül?). A kalauz első kiadása 1978-ban egy vastag kötetben, a második 1985-ben hét füzetben jelent meg. Külön értéke, hogy a Tátra helyneveit négy nyelven adja meg (szlovák, magyar, lengyel és német), bár sajnos nem következetesen.

A kalauz első hiányossága az, hogy csak az utakat írja le, a hegyi alakzatokat minimálisan, a völgyekről, a sí- és téli mászóutakról pe-

dig semmit sem mond. (Komarnicki Gyula egyébként ezen koncepció szerint írta a régebbi kalauzait is.) Második hiányossága a korlátozott terjedelme: ez a hegymászókalauz nem átfogó, részletes mű, hanem válogatás a tátrai hegymászóutakból. Bizonyára célszerűbb lett volna hagyni a szerzőt a saját elképzelése szerint dolgozni és a válogatást másra bízni. Sajnos, az élet megismételhetetlen. Az embernek ilyenkor az is eszébe jut, hogy ha 1948 után Komarnicki Gyulát nem telepítik ki Erkre, hanem hagyják dolgozni, mint a lengyelek hagyták W. H. Paryskit – akkor nekünk is lehetne egy részletes hegymászókalauzunk, sőt talán egy magyar nyelvű Nagy Tátrai Enciklopédiánk is. A kalauz harmadik hiányossága a kora: az első kiadás óta eltelt évek alatt is másztak új utakat (egészen más divatok jöttek), ezeket a kalauz értelemszerűen nem tartalmazhatja.

2. Mi a baj a tátrai hegymászókalauzok legtökéletesebbjével – W. H. Paryski monumentális 25 kötetes *Tatry Wysokie* (Magas-Tátra) kalauzával? Ez a Magas-Tátra legjobb leírása. 3941 utat ír le, 745 ábrát, térképet, sok történelmi adatot tartalmaz, s minden alakzatnak négy nyelven közli a nevét (már amelyiknek Paryski az általa átnézett irodalomban talált), a részletes leírás új elnevezések bevezetését is megkövetelte – természetesen ezeket Paryski már csak lengyelül, esetenként szlovákul alkotta meg. Ez a kalauz a legáltalánosabb ugyan, de már nem elégséges. A hegymászóutak száma az első kötet 1951-ben történt megjelenése óta megsokszorozódott. Az utolsó kötet (névjegyzék) 1988-ban jelent meg. A Bélai-Tátráról eddig senki sem írt mászókalauzt, Paryski sem. A Nyugati-Tátráról régebben a Tadeusz Zwoliński, manapság Józef Nyka kalauza a legjobb, bár ezek csak a jelzett utakat írják le. Pedig a hegymászóutak számának növekedése vetekszik a Magas-Tátrában mászott utak gyarapodásával.

3. Mi a baj Arno Puškáš 10 kötetes *Vysoké Tatry* című hegymászókalauzával? Részben ugyanaz mint a Paryski-kalauzzal: a kora. Az első kötet 1957-ben, az utolsó 1989-ben jelent meg, értelemszerűen nem tartalmazhatja a legújabb utakat. De a kalauznak van még más hiányossága is: csak részben tartalmazza a lengyel oldalon található utakat, tehát Paryski kalauzához viszonyítva eredendően kisebb terjedelmű. Úgy tűnik, Puškáš számára a lengyel oldal nem érdekes, sajnos már nem tudhatjuk meg miért. Pedig Puškáš a tiltás ellenére saját maga is átvárt a lengyel oldalra mászni, illegálisan átlépve a határvo-

nalat. E tátrai kalauzban rajzoltak be először fényképbe utakat (sajnos több helyen nagyon pontatlanul). A Bélai- és a Nyugati-Tátra leírásának hiányát ezek után már ne is firtassuk, a szerzőnek ez bizonyára szándékában sem volt.

4. Nos, a más megoldást a zakopanei Władysław Cywiński 1994-ben kezdett új hegymászókalauza jelentette. Cywiński elfogadta a kihívást: tervbe vette a Tátra leírását a nagy előd – W. H. Paryski – stílusában. Hogy ezt mit jelent, azt a szerző a Bevezetőben részletezi.

Arra a következtetésre jutottam tehát, hogy a legcélszerűbb lenne lefordítani a Cywiński-kalauzt, kiegészítve a hiányzó elnevezésekkel. 2011 decemberéig 16 kötet jelent meg, az első 1994-ben, a tizennyolcadik 2013-ban. Évente 1–2 kötet (néha egy sem) jelenik meg, a szerző szerint a kiadó lehetőségei korlátozzák az ütemet, nem az ő írói készsége. Felvettem vele a kapcsolatot és 2001. július elején meglátogattam zakopanei lakásán. Megkérdeztem, hogy beleegyeznek-e műve magyar fordításába és tárgyaltunk a magyar fordítás szerzői jogairól is. A fordításba beleegyezett, megszabta a a magyar fordítás szerzői jogdíját is. Mivel minden eshetőséggel számoltam, megkérdeztem a szerzőt, hogy 62 éves létére képes lesz-e befejezni a művet. Válasza az volt, hogy ha Isten neki is 91 évet ad, mint Paryski-nak, akkor talán. Azt is megkérdeztem, hogy van-e esetleg ember, aki méltó folytatója lenne a műnek. Nem ismer ilyent, volt a válasza. Mivel remélhetőleg ezt a kérdést nem a közeljövőben és nem nekünk kell eldönteni, esetleg számolni kell azzal is, hogy Cywiński műve befejezetlen marad. Ez esetben – ha nem akad folytatója – vissza kell majd lépni a Paryski-féle kalauzhoz, talán más kalauzokhoz is, és onnan lefordítani a hiányzó részeket.

Cywiński több kötet előszavában is kijelenti, hogy kalauza nem a tátrai helynévkutatás tudományos értekezése, nem a turizmus és hegymászás történelme, nem a tulajdonjog vagy a gazdasági tevékenység története, de még csak nem is a hegyivezetők ötleteinek tárháza. Ennek azonban súlyos következménye van, amelyet a lengyel kritikusok fel is rónak a szerzőnek. Arról van szó, hogy a Paryski-kalauzzal összehasonlítva hiányoznak a történelmi információk, a panorámarajzok és részben a térképek. A Paryski-kalauzban bármely csúcs vagy hágó valamelyik kötet legalább egy részletes ábráján megtalálható, azaz helyzete megállapítható. Cywińskinél ez nincs így, mivel a térképek, az ábrák hiányoznak. A kritikát Cywiński azzal utasította el, hogy mindez

megtalálható a Paryski-kalauzban és a Paryski-féle *Nagy Tátrai Enciklopédiában*, nincs ok az ismétlésre.

Külön kell szólni a földrajzi nevekről. A lengyel oldalon a szerző kizárólag lengyel elnevezéseket használ, akkor is, ha az elnevezésnek régebben is volt más nyelvű megfelelője. A szlovák oldalon a lengyel nevek mellett a szlovák elnevezéseket is ismerteti, mivel az alakzatok nagy többségének van hagyományos lengyel neve, amelyek gyakran jelentősen különböznek a szlovák elnevezésektől. Azon alakzatokat, amelyeknek e két nyelvben mindeddig nem volt neve, szükség szerint megnevezi, de szlovák neveket nem alkot, mivel szerinte ehhez nincs meg a megfelelő nyelvismerete. Van az elnevezések olyan (nem nagy) halmaza is, amelyek mindeddig csak szlovák nyelven léteztek. Ezeket megkísérli úgy lefordítani lengyelre, hogy megmaradjon az értelmük, sőt, ha lehet, alakjuk és hangzásuk is minél hasonlóbb legyen. A felsorolt elveket következetesen betartotta, tehát kalauzában hiába keresünk magyar vagy német elnevezéseket – ezek egyszerűen hiányoznak, még olyan alakzatoknál is, amelyeket az eredeti névadója vélhetően eredetileg magyarul vagy németül nevezett meg. Ez nem könnyítette meg a fordítás dolgát. Mivel azt tartom követendőnek, hogy mindenki a saját nyelvén, lehetőleg helyesen, idegen szavak nagyon mérsékelt használatával beszéljen, a magyar névanyagban minden alakzatnak a legjobban hangzó, a környezetéhez legjobban idomuló magyar elnevezése szükséges. Végül úgy határoztam, hogy a fordításban az összes földrajzi elnevezést négy nyelven adom meg: magyarul, szlovákul, lengyelül és németül. Cywińskivel ellentétben, a felsorolt nyelvekből kettőben teljesen kétnyelvű vagyok, kettőt pedig tanultam. Ezenkívül volt mintegy nyolc éves tapasztalatom arról, hogyan kell a Tátrában földrajzi neveket képezni. A névadást a Magas-Tátra négy nyelvű földrajzinév-tárában és a Piechowski-kalauzban alkalmazott elvek szerint folytattam. Nem volt könnyű dolgom, mert főleg a Magas-Tátra lengyel oldalán Cywiński nem takarékoskodott az új elnevezésekkel, pl. csak a Menguszfalvi-csúcsok tömbjében több mint száz új elnevezést vezetett be. Ennél rosszabb már csak a Nyugati-Tátra lengyel oldala volt, ahol kizárólag lengyel nevek léteztek. Az új nevek megállapítása nem volt mindig egyszerű. A következő elvek vezettek:

1. Ha a környéken már van magyar elnevezés, ehhez kell igazodni.
2. Rövid, megjegyezhető, érthető neveket kell javasolni. Lehetőleg kerül-

ni kell a hibrid elnevezéseket. (Nem mindig lehet, pl. a személynevekkel kapcsolatosakat.)

3. Az elnevezés lehetőleg jellemezze az alakzatot (alakját, elhelyezkedését, tulajdonságát stb.).

4. A név értelmében ne különbözzön a többi nyelvben meglévő értelmétől (pl. az egyik nyelvben lévő Fekete-tó ne legyen a másikban Fehér-tó).

5. Igyekeztem következetesen betartani Grósz Alfréd elvét, miszerint pl. a Jávor-gerinc tornyait Jávor-tornyoknak, a Marmota-gerincen lévőket Marmota-tornyoknak stb., nevezzük.

6. A fordítását értelemszerűen végeztem el és igyekeztem betartani az adott nyelv hegymászózsargonját.

7. Kétséges esetben kétségbeesetten írtam az ismerőseimnek, tanácsot kérve.

Végül minden elnevezést a legjobb tudásom szerint fordítottam le. Nem vagyok biztos azonban abban, hogy az elnevezéseket a nagyközönség mind egy szálig elfogadja. Majd a gyakorlat megmutatja, majd elvállik, mi marad belőle, mindenesetre a magyar olvasó legalább megtudja a lengyel elnevezés értelmét.